Seat No. : ______________

MA-II-53

April-2007

Sanskrit

दर्शनशास्त्र

Paper-VII

Time : 3 Hours] **[Max. Marks : 100**

Instruction : **All** questions carry equal marks.

1. (a) નીચેનામાંથી ગમે તે **એક**નો અનુવાદ કરો. **(10)**

(a) Translate any **one** from the following :

(1) ब्रह्मशब्देन च स्वभावतो निरस्तनिखित्ठदोषोऽनवधिकातिशयासंख्येयकल्याण गुणगण: पुरुषोत्तमोऽभिधीयते । सर्वत्र बृहत्त्वगुणयोगेन हि ब्रह्मशब्द: । बृहत्त्वं च स्वरूपेण गुणैश्च यत्रानवधिकातिशयं सोऽस्य मुख्योऽर्थ: । स च सर्वेश्वर एव । अतो ब्रह्मशब्दस्तत्रैव मुख्यवृत्त: । तस्मादन्यत्र तग्दुणलेशयोगादौपचारिक:, अनेकार्थकल्पनायोगात् । भगवच्छब्दवत् । तापत्रयातुरैरमृतत्वाय स एव जिज्ञास्य: । अत: सर्वेश्वरो जिज्ञासाकर्मभूतं ब्रह्म । श्रीभाष्यम् 1.1.1.

(2) वाक्यार्थज्ञानोपयोगिनि च श्रवणमनननिदिध्यासनानि । श्रवणं नाम वेदान्त वाक्यानि आत्मैकत्वविद्या प्रतिपादकानीति तत्त्वदर्शिन आचार्यान्न्याययुक्तार्थग्रहणम् । एवमाचार्योपदिष्टार्थस्य स्वात्मनि एवमेव युक्तामिति हेतुत: प्रतिष्ठापनं मननम् । एत द्विरोधिअनादिभेदवासना निरसनाय अस्यार्थस्य अनवतभावना निदिध्यासनम् । एवं श्रवणादिभि: निरस्तसमस्तभेदवासनस्य वाक्यार्थज्ञानमविद्यां निवर्तयति इति एवं रूपस्य श्रवणस्य अवश्यापेक्षितमेव पूर्ववृत्तं वक्तव्यम् ।। श्रीभाष्यम् 1.1.1.

(b) નીચેનામાંથી ગમે તે **એક** પર ટૂંકનોંધ લખો. **(10)**

(b) Write short note on any **one** of the following :

1. ओमित्येवात्मानं ध्यायत ।
2. ધ્યાન અને તેનુ લક્ષણ સ્પષ્ટ કરો.
2. Explain Dhyāna and its characteristics.

2. (a) નીચેનામાંથી ગમે તે **એક** નો અનુવાદ કરો. **(10)**

(a) Translate any **one** from the following :

(1) निर्विकल्पकं नाम केनचिद्विशेषेण वियुक्तस्य ग्रहणं, न सर्वविशेषरहितस्या, तथाभूतस्य कदाचिदपि ग्रहणादर्शनात् अनुपपत्तेश्च । केनचिद्विशेषेण इदम् इत्थमिति हि सर्वा प्रतीतिरूपजायते, त्रिकोणसास्नादिसंस्थान विशेषेण विना कस्यचिदपि पदार्थस्य ग्रहणायोगात् । अतो निर्विकल्पकमेकजातीय द्रव्येषु प्रथमपिण्डग्रहणम्, द्वितीयाक्षिपिण्डग्रहणं सविकल्पकमित्युच्यते । तत्र प्रथमपिण्डग्रहणे गोत्वादेरनुवृत्ताकारता न प्रतीयते, द्वितीयादिपिण्डग्रहणेषु एव अनुवृत्तिप्रतीति: । श्रीभाष्यम् 1.1.1

(2) किञ्च-प्रत्यक्षज्ञानं स्वविषयं छटादिकं स्वसत्ताकाले सन्तं साधयत्तस्य न सर्वदा सत्तामवगमयद् दृश्यत इति छटादेः पूर्वोत्तरकालसत्ता न प्रतीयते । तदप्रतीतिश्च – संवेदनस्य कालपरिच्छिन्नतया प्रतीतेः । छटादिविणयमेव संवेदनं स्वयं कालानवाच्छिन्नं प्रतीतं चेत् संवेदन विषयो घटादिरपि कालानवाच्छीन्नः प्रतीयत इति नित्यः स्यात् । नित्यं चेत् संवेदनं, स्वतःसिद्धं नित्यमित्येव प्रतीयेत न च तथा प्रतीयते । श्री भाष्यम् – 1.1.1

(b) ટૂંકનોંધ લખો. (ગમે તે **એક**) **(5)**

(b) Write short note on any **one** of the following :

(1) શ્રી રામાનુજાચાર્યનું જીવન

(1) Life of Śrī Rāmānujācārya.

(2) सात अनुपपत्ति ઓ કહીને તિરોધાનાનુપપતિ વિશે લખો.

(2) Enumarate seven Anupapttis and explain Tirodhānānupapatti.

(c) નીચેનામાંથી **એક** શ્રુતિ સ્પષ્ટ કરો. **(5)**

(c) Explain any **one** Śruti from the following :

(1) स्वाध्यायो अध्येतव्यः ।

(2) तत्त्वमसि ।

3. (a) નીચેનામાંથી ગમે તે **એક**નો અનુવાદ કરો. **(10)**

(a) Translate any **one** from the following :

(1) आप्तवाक्यं शब्दः । आप्तस्तु यथाभूतस्यार्थस्योपदेष्टा पुरुषः । वाक्यं तु आकाङ्क्षायोग्यता सन्निधिमतां पदानां समूहः । अत एव गौरश्वः पुरुषो हस्तीति पदानि न वाक्यम् । परस्परआकाङ्क्षाविरहात् । अग्निना सिञ्चेदिति न वाक्यं योग्यताविरहात् । न हि अग्निसेकयोः परस्परान्वययोग्यतास्ति । तथाहि । अग्निनेति तृतीयया सेकरूपकार्यं प्रति करणत्वमग्नेः प्रतिपादितम् । न चाग्निः सेके करणीभवितुं योग्यः । तर्कभाषा

(2) अत्र पर्वतस्य अग्निमत्वं साध्यं, धूमवत्त्वं हेतुः । स चान्वयव्यतिरे की । अन्वयेन व्यतिरेकेण च व्याप्तिमत्वात् । तथादि यत्र यत्र धूमवत्त्वं तत्र तत्र अग्निमत्वं यथा महानस इति अन्वयव्याप्तिः । महानसे धूमाग्न्योः अन्वयसभ्दावात् । एवं यत्र अग्निर्नास्ति तत्र तत्र धूमोऽपि नास्ति । यथा महाहृद इतीयं व्यतिरेकव्याप्तिः । महाहृदे धूमाग्न्योः व्यतिरेकस्य सद्भावदर्शनात् । व्यतिरेकव्याप्तेस्तु अयं क्रमः । अन्वयव्याप्तौ यद्व्याप्यं तदभावोऽत्र व्यापको यच्च व्यापकं तदभावोऽत्र व्याप्य इति । तर्कभाषा

(b) નીચેનામાંથી **બે** પર ટૂંકનોંધ લખો. **(10)**

(b) Write short note on any **two** of the following :

(1) હેતુના ત્રણ પ્રકાર

(1) Three kinds of Hetu.

(2) तच्चानुमानं द्विविधम् ।

(3) षोढा सनिकर्षः ।

(4) पक्षसपक्षविपक्षनिरूपणम् ।

4. (a) નીચેનામાંથી ગમે તે **બે** સૂત્રોને સમજાવો. **(10)**

(a) Explain any **two** Sūtras from the following :

(1) अथ त्रिविधदुःखा त्यन्तनिवृत्तिरत्यन्तपुरुषार्थः ।। सांख्यसूत्र 1.1.

(2) न स्वभावतो बद्धस्य मोक्षसाधनोपदेशविधिः ।। सां.सू. 1.5

(3) न नित्यशुद्धबुद्धमुक्तस्वभावस्य त द्योगस्तद्योगाहते ।। सां. सू. 1.19

(4) तभ्दावे तदयोगादुभयव्यभिचारादपि न ।। सां. सू. 1. 40

(b) ટૂંકનોંધ લખો. (ગમે તે **બે** પર) **(10)**

(b) Write short note on any **two**.

1. बन्ध અને मोक्ष

1. Bandha (Bondage) and Mokṣa (Liberation)

2. त्रिविध दुःखानि ।

3. साङ्ख्यदर्शने प्रकृतिः ।

4. त्रिगुणाः ।

5. નીચેના પ્રશ્નોના **બે** થી **ત્રણ** વાક્યોમાં જવાબ લખો. **(20)**

Write answer in **two** to **three** sentences of the following questions :

1. बौद्ध દર્શનનાં ચાર સંપ્રદાયો જણાવીને તેમના ગ્રન્થોના નામ લખો.

1. Enumerate four schools of Bauddhas and write names of their scriptures.

2. સર્વાસ્તિવાદી વૈભાષિકોના ગ્રન્થોના નામ લખો.

2. Write the names of scriptures of Sarvāstivādi Vaibhāṣikas.

3. મુખ્ય માધ્યમિક વિચારકો જણાવીને તેમના ગ્રન્થોના નામ લખો.

3. Enumerate main Mādhyamika thinkers and write the names of their treatises.

4. વિજ્ઞાનવાદીઓનો મુખ્ય સિદ્ધાન્ત લખો.

4. Write the main doctrine of Vijňānavāda.

5. નિર્વાણપદપ્રાપ્તિનો સોપાનક્રમ લખો.

5. Write the steps towards the Nirvāna.

6. जैन દર્શન પ્રમાણે જીવનું લક્ષણ આપો.

6. Write the characteristics of Jīva according to Jainas.

7. જીવ અને અજીવની સંકલ્પના સ્પષ્ટ કરો.

7. Explain Jīva and Ajīva.

8. જ્ઞાનાવરણ અને તેના પ્રકારો લખો.

8. Write about Jñānavarana and its variations.

9. पंच મહાવ્રતો.

9. Five Mahāvratas.

10. સ્યાદ્‌વાદના (અનેકાન્તવાદના) સાત અંગો લખો.

10. Writè seven facets of Syādvāda.